

Zin in kerst

De deur van het huis aan de Keizersgracht zwaait open. 'Kom binnen, kom binnen, zal ik je jas aannemen?' Clemens Merkelbach van Enkhuizen, die ik al vaak ontmoet heb in Museum Ons' Lieve Heer op Solder, ontvangt mij bij hem thuis. Een hele eer, want het huis is het heiligdom van Clemens. We maken een rondgang. Hij wijst naar het prachtige houten plafond van de kamer aan de tuinzijde. 'Toen ik hier kwam wonen zat er een systeemplafond in, want het pand was verbouwd tot kantoor. Alle originele elementen waren eruit gesloopt. Maar in het tuinhuis gelukkig niet en toen heb ik het plafond van het tuinhuis gekopieerd en als voorbeeld gebruikt voor het plafond hier.' Verbaasd kijk ik nog eens goed. Ik zou gezworen hebben dat het allemaal authentiek was, maar nee, de twee, misschien wel drie rechterhanden van Clemens zijn hier aan het werk geweest. Kasten, panelen, deuren, nissen, alles heeft hij vorm gegeven. Twee beelden met een vreemde rode kleur blijken uit een voormalige katholieke kerk te komen. Clemens heeft ze jaren geleden gekocht bij een antiquair in Amsterdam. 'Moet je zien wat ze met de beelden gedaan hebben, ze zijn overgeschilderd in een terracotta kleur, met een slechte verf die nu helemaal afbladdert'. Clemens weet precies waar ieder object vandaan komt. Een flink deel van zijn collectie wil hij nalaten aan Museum Ons' Lieve Heer op Solder. Ik begrijp dat op eens heel erg goed. De collectie Merkelbach van Enkhuizen en het museum passen perfect bij elkaar. In december gaan we een bijzondere presentatie maken met kerstgroepen en de omvangrijke collectie heiligenbeelden. Natuurlijk in het monument en in de zolderkerk, maar misschien ook wel in het nieuwe gebouw. Ik zie een spannende samenwerking voor me tussen Clemens en Marian. Marian Duff die in juli begint als curator Cultuur en Maatschappij. Zij en conservator Tessel Dekker zullen de klassiek religieuze collectie in een hedendaags perspectief plaatsen. Ik kijk er naar uit. Tijdens de zomermaanden die voor ons liggen zullen we ons, net als Clemens, al verheugen op kerst.

Birgit Büchner
Directeur Museum Ons' Lieve Heer op Solder

I made it, dus jullie kunnen het ook maken

Marian Duff - curator cultuur en maatschappij

Between Two Rivers, 17 maart 2017. Foto: Caro Bonink

Met ingang van juli gaat Marian Duff bij Museum Ons' Lieve Heer op Solder aan de slag als curator cultuur en maatschappij. Ze barst van de ideeën.

Fashion entrepreneur Marian Duff (40) was al als gastdocent betrokken bij het museum, via de vorige Dag van de Tolerantie. Met vmbo-leerlingen ging ze op zoek naar woorden die passen bij tolerantie, waarbij ze vervolgens samen op interactieve wijze moodboards maakten. Dat resulteerde op de Dag van de Tolerantie in kleurrijke kostuums die een modevormgever had gemaakt. De kostuums zijn op dit moment te zien in de ruimte die Voices of Tolerance is gedoopt. En daar blijft het dus niet bij. Komende tijd gaat Marian Duff samen met het team kijken hoe het programma Voices of Tolerance nader ingevuld wordt. 'Ik ga er - letterlijk en figuurlijk - voor zorgen dat er meer cultuur en maatschappij het museum binnenkomt, in de vorm van personen, ideeën, programma's. Tolerantie en diversiteit zijn daarbij de basiswoorden.' Ze barst van de ideeën. 'Ik probeer mezelf in te houden.' Zo zou ze naast de vmbo-leerlingen ook aan de slag willen met HKU-studenten en andere hbo'ers die vanuit hun eigen perspectief naar het erfgoed van het museum kijken. Ze wil het depot induiken om de talloze waardevolle objecten daar beter zichtbaar te maken. Niet alleen in fysieke zin, maar ook online, door middel van blogs of filmpjes. 'Ik wil op die objecten de blik van de huidige generatie loslaten.'

Aanjagen

Marian Duff heeft voor het museum een interessante achterban. 'Allemaal mensen tussen zestien en veertig jaar, een hele batterij aan talenten die staan te wachten om iets te doen, iets te laten zien. Die ga ik koppelen aan het museum.' Ze deed dit ook al voor andere musea, maar voelde zich bij Museum Ons' Lieve Heer op Solder vanaf de eerste dag extra goed thuis. 'Als ik binnenkom, word ik meteen geraakt door de mensen, hun warme betrokkenheid en het verhaal van het museum.' Marian Duff: 'Ik ben een aanjager en een verbinder. Ik weet snel een goede verbinding te maken tussen organisaties en doelgroepen en programma's. Omdat ik mode-ondernemer ben, is mode daarbij de ingang, het haakje. Ik werk vooral met mensen die hun roots elders hebben. Ik vind hun verhalen interessant en begrijp daardoor beter wat ze maken.' Het samenwerken met de vmbo-scholieren, met oog op de Dag van de Tolerantie, heeft haar wat dat betreft diep geraakt. 'Het bood me een terugblik op mijn eigen jeugd. Mijn moeder is 37 jaar geleden gevlucht uit Suriname. Dat brengt natuurlijk een bepaalde bagage met zich mee. Toen ik die jongeren voor me zag, voelde ik die bagage. Ik dacht: *I made it*, dus jullie kunnen het ook maken. Ook heel letterlijk: door iets zichtbaar te maken, in mode of kunst of design, maak je het.'

Verder helpen

Marian Duff is zelf niet opgeleid in de mode, maar in de journalistiek. Ze schreef jarenlang voor Het Parool en enkele glossy tijdschriften. Haar interesse ging uit naar trends, cultuur en muziek. Later organiseerde ze muziekevenementen. Gaandeweg verschoof haar aandacht naar de mode. Tijdens de Amsterdam Fashion Week van een jaar of tien geleden schrok ze van het gebrek aan culturele diversiteit. Sindsdien probeert ze daar verandering in te brengen. Ondertussen werkte ze ook binnen maatschappelijke organisaties. 'Ook dat heeft te maken met mijn passie: mensen verder willen helpen, zelfredzaam maken. Dat zit nu eenmaal in mijn genen.' Met deze activiteiten stopt ze nu, omdat die lastig te combineren zijn met haar dienstverband bij het museum (32 uur).

Marian Duff

Between Two Rivers

Momenteel is in de Voices of Tolerance ruimte de presentatie 'Between Two Rivers' te zien. De kledingcollectie van Dahlia al-Sudi is geïnspireerd op Mesopotamië, het twee stromenland, en dan met name op het erfgoed van Mosul, dat vaak in het nieuws is en waar erfgoed vernield is door extremistische strijders. De frisse ontwerpen van Dahlia al-Sudi grijpen terug op Assyrische goden en kleuren uit de antieke tijd. Zo richt Dahlia onze blik op een andere periode uit de geschiedenis van Mosul, een plek waar duizenden jaren cultuur te vinden is.

Peter van Dael Een heel karwei, zo'n preek maken

Al vele jaren gaat jezuïet en kunsthistoricus Peter van Dael voor in de maandelijkse Soldermissen in Museum Ons' Lieve Heer op Solder. Hij geniet daar altijd weer van. Sinds kort deelt Peter van Dael de taken met zijn opvolger.

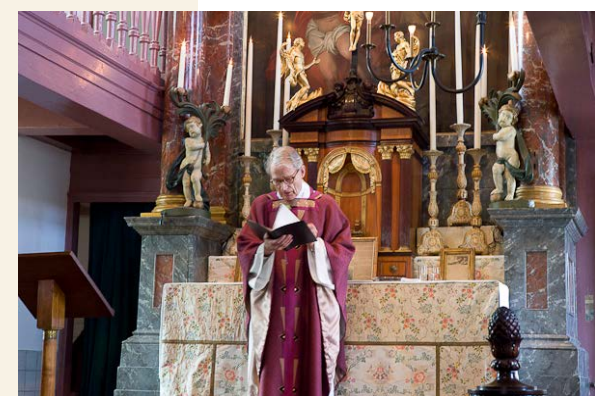
Peter van Dael (80) loopt nog wat onvast; hij is langzaam aan het herstellen van een inzinking in de Kerstnacht. Tijdens de tweede nachtmis in Museum Ons' Lieve Heer op Solder stortte hij in. Dat het nou juist op dat moment moest gebeuren, op die plek waarmee hij al heel lang verbonden is. In 1990 ging hij voor het eerst voor tijdens de nachtmis, een initiatief van het museum zelf.

Of de afgelopen nachtmis daarmee ook zijn laatste was, kan Van Dael nog niet zeggen. Een vervanger is er nog niet. Voor de maandelijkse Soldermis, waarin hij eveneens voorgaat, heeft Van Dael inmiddels iemand gevonden die hem een beetje kan ontlasten: de ene maand gaat pastor Ben de Bock voor, de andere hijzelf.

De vieringen zijn geen initiatief van het museum zelf. Ze borduren voort op de traditie van de kunstenaarsmissen, waaraan in de jaren negentig een einde kwam. De diensten worden, zeker sinds de zolderkerk gerestaureerd is, goed bezocht. De mensen genieten net als de voorganger zelf van de bijzondere locatie. Ook het museum is blij met het maandelijkse initiatief. 'Het museum kan zeggen dat de zolderkerk ook nog daadwerkelijk gebruikt wordt voor de mis, dat is toch een soort meerwaarde voor zo'n plek.'

Goede banden

Muziek speelt een belangrijke rol tijdens de Soldermissen. Verder wijken de vieringen niet veel af van die in 'officiële' rooms-katholieke kerken. 'Ik doe het allemaal heel orthodox hoor', zegt Van Dael. 'Ik veroorloof me een paar vrijheden die vastzitten aan locatie en situatie. Maar ik moet geen rare dingen doen, want dan snij ik mezelf in de vingers. We zijn geen officiële kerk en daardoor afhankelijk van de goodwill, in dit geval van de Nicolaaskerk. Dat werkt prima. We hebben, ook op grond van onze gezamenlijke geschiedenis, goede banden met de Nicolaas.' Pater Van Dael gaat verder voor in deze opvolger van de zolderkerk, en in De Krijtberg, de kerk van de jezuïeten. Sinds kort is daar ook de Obrechtkerk nog bijgekomen. 'Ja, het priestertekort hè. Ik kan moeilijk nee zeggen, dat is een beetje fout van mij. Maar ik vind: als ze een beroep op je doen en je kunt, dan moet je het doen. Een preek maken is een heel karwei, ik moet er hard op zwoegen. Maar ik leef er ook van, geestelijk gesproken. Misschien heb ik er zelf nog wel het meeste aan.'

Peter van Dael tijdens een Soldermis

Directeur Birgit Büchner en Theo Tienhooven voor het entreegebouw

Anderhalf jaar na de opening Hoe deden we dat vroeger toch?

Anderhalf jaar na de opening van het nieuwe entreegebouw is het nauwelijks meer voorstelbaar dat Museum Ons' Lieve Heer het al die jaren zonder zo'n ruime entree heeft gedaan.

Soms staat directeur Birgit Büchner in de voorkamer van het museum, waar vroeger de kassa was en de jassen en de tassen hingen, en vraagt ze: 'Hoe deden we dat vroeger toch allemaal?' De nieuwe werkelijkheid went snel, weet ze. 'Volmondig kunnen we zeggen: ja, het nieuwe gebouw doet precies wat het volgens de plannen moest doen. De mensen komen inderdaad schoner en beter voorbereid het monument binnen – ik hoor het architect Felix Claus en mijn voorganger Judikje Kiërs nog zeggen in het filmpje dat we jarenlang hebben afgespeeld. Vervolgens krijgen de bezoekers daar een bijna geperfectioneerde rondleiding, in allerlei talen. Prima.'

En die bezoekers kwamen in groten getale: met 117.000 mensen over de vloer was 2016 een recordjaar voor het museum. Büchner: 'Daar hadden we ook op gerekend in het eerste jaar na de opening. Zo hebben we het nieuwe gebouw goed kunnen testen. Ook pasten we onze bedrijfsvoering aan. We hebben nu een heel flexibele organisatie, een groter en sterker team. Om de dienstverlening op een hoog peil te houden, werken we bovendien met een team vrijwilligers.'

Behapbaar

De groei van het aantal bezoekers moet volgens Büchner wel behapbaar blijven. 'Twee huizen betekent niet twee keer zoveel museumbezoekers. Het is niet de bedoeling

dat er straks 200.000 mensen door het monument wandelen. Je moet er niet aan denken wat er dan met het interieur gebeurt.' Liever ziet de museum-directeur een verschuiving binnen de bezoekerspopulatie: van de internationale toerist naar de bezoeker uit Nederland en nog specifiek: Amsterdam. 'Op de Trip Adviser staat Museum Ons' Lieve Heer op Solder in de top tien, direct na andere *must see* plekken als het Rijksmuseum en het Anne Frank Huis. De internationale bezoeker weet ons heel goed te vinden. Maar waar is de Amsterdamer, de bezoeker uit Nederland?' Waarom vindt de directeur het zo belangrijk dat die vaker binnenstappen? 'Omdat het museum staat voor een stuk geschiedenis van de stad dat van belang is. Het is een echt Amsterdams verhaal met grote relevantie voor onze tijd. Die maatschappelijke betekenis krijgt nu langzaam vorm in het entreegebouw, met de eerste presentaties en programmering over tolerantie.'

Huis voor een ander

Om nog meer Amsterdammers over de vloer te krijgen, wil Büchner het museum op zondagochtend openstellen voor initiatieven uit de buurt en de stad. Het museum gaat pas om 13 uur open. Nu is er alleen op de eerste zondagochtend van de maand een Solderviering (zie ook pagina 2). Voor de andere zondagochtenden kunnen gegadigden zich melden. Waar moeten we dan aan denken? 'Aan activiteiten van Amsterdammers voor Amsterdammers. Iedereen die iets wil laten horen of gebeuren of iets te delen heeft met een ander kan ervoor in aanmerking komen. Als de thematiek aansluit bij die van het museum is dat mooi meegenomen, maar het hoeft niet per se. Het gaat erom dat we op dat moment eventjes het huis voor een ander zijn.'

Het entreegebouw voelt nog niet als een compleet gebouw met een afgerond verhaal, zoals het pand hiernaast.

Levendiger

Zoals de nieuwe programmering langzaam vorm krijgt, zo moet ook het entreegebouw 'nog wat meer gaan leven', vindt vormgever Theo Tienhooven. 'In grote lijnen functioneert het goed. Maar zodra een gebouw open gaat, zie je pas hoe het werkt en wat verbetering behoeft. Dat kan variëren van gebrek aan een stang in de garderobekast of een spiegel tot aan te krap bemeten toiletruimte. Die zaken hebben we inmiddels verholpen.' Ingrijpender zijn de veranderingen die nodig zijn om van de Proloog in de kelder, van waaruit je de kerk betreedt, de spectaculaire ruimte te maken die de bedoeling was. Tienhooven: 'We wilden daar aanvankelijk een vrij grote film op de wand projecteren, waardoor de ruimte bij het betreden een wow-effect oproept. Maar de beamers hebben last van de licht-inval via de vide, waardoor dat effect uitblijft. Het is nu vooral een doorloopruimte, en dat is jammer. We gaan met de architect om tafel om te kijken of we dat kunnen verbeteren.'

Ook elders in het entreegebouw is 'nog niet alles op z'n plek gevallen', zegt de vormgever. 'Misschien moeten we de verschillende ruimten wat vrijer behandelen en nog beter benutten; het zijn nu nog te veel verschillende afdelinkjes. Misschien kunnen we in sommige ruimten toch wat meer met de collectie doen. Het entreegebouw voelt nog niet als een compleet gebouw met een afgerond verhaal, zoals het pand hiernaast. We zijn wat dat betreft ook wel erg verwend.'

Met oog op de duidelijkheid komt binnenkort de naam van het museum op de voorgevel te staan. Nu is daar alleen de gouden ster, uit het logo ontworpen door Berry Slok, te zien. 'Daar kozen we voor uit ontzag voor het gebouw. Maar erg praktisch is het niet. Toeristen die na afloop van hun bezoek voor de gevel op de foto gaan, hebben achteraf geen idee meer welk museum dat nou toch was. Een gemiste kans.'

Clemens Merkelbach Het was mijn droomwereld

Kunstenaar en verzamelaar Clemens Merkelbach van Enkhuizen wordt in augustus tachtig jaar. Zijn betrokkenheid bij Museum Ons' Lieve Heer dateert al van eind jaren vijftig en krijgt elk jaar rond Kerst een extra accent. Ook dit jaar zullen tegen die tijd werken van zijn hand en objecten uit zijn collectie te zien zijn.

Clemens Merkelbach van Enkhuizen

Clemens Merkelbach zit al ruim anderhalf jaar middenin een verbouwing. De chaos en onrust die dat oplevert, drijven hem soms tot wanhoop. 'Ik wil schilderen, tekenen, werken. Maar elke keer komt er weer wat tussen.' Het weerhoudt hem er niet van het verbouwproces van zijn Amsterdamse grachtenpand in fraaie tekeningen vast te leggen. Ze staan op de grond in zijn woonkamer die wel wat weg heeft van een klein, vol museum. Zo heeft hij dat altijd gedaan: veranderingen documenteren, vooral als het kerkgebouwen betreft. Dat begon al bij de restauratie van de Barbarakathedraal in Breda, waarop hij vanuit het ouderlijk huis uitkeek. Toen de kerk, waaraan hij als kind zulke dierbare herinneringen had, in 1970 werd afgebroken, legde hij ook die ingrijpende gebeurtenis in een serie tekeningen vast. Met bloedend hart.

Zijn tekeningen en schilderijen waren al eerder in Museum Ons' Lieve Heer op Solder te zien. Eind jaren vijftig raakte hij bij het museum betrokken via de kunstenaarsmissen onder leiding van Lambert Simon. 'Lambert sprak heel anders dan een of andere kapelaan uit een of andere parochie. Dat was voor veel kunstenaars een verademing.' Hij ontmoette er tal van interessante mensen. Maar de pogingen van Gerard Reve om zijn aandacht als misdienaar te trekken, vond Merkelbach vervelend. 'Ik stond op het altaar en kreeg zo'n kop, omdat die vent allemaal gekke smoelen zat te trekken.'

Verdwijnende wereld

Clemens Merkelbach is niet alleen beeldend kunstenaar, hij is ook groot verzamelaar van kerkelijke kunst. Een groot deel daarvan bevindt zich al in Museum Ons' Lieve Heer op Solder. Elk jaar rond Kerst is in het museum een aantal van zijn kerststallen te bewonderen. De fascinatie voor dat feest dateert ook al van lang geleden. 'Als kind

leefde ik al vanaf september toe naar Kerst, als we met het koor een mooie mis instudeerden. En als mijn moeder de kerststal opbouwde, was ik daarbij niet weg te slaan. Ik mocht er niet aankomen, alleen maar kijken.' Hij toont het eerste beeldje dat zijn moeder voor hem kocht in 1943. 'Omdat er geen kribje bij zat, maakte ze dat zelf van een gareklosje en wat plankjes van een sigarenkistje van mijn vader.' Dit begin van zijn verzameling is hem nog steeds dierbaar. Hij realiseert zich dat die voorliefde rap verdwijnt, evenals de kennis van de betekenis van de christelijke feestdagen. 'De tijd gaat zo snel, men weet echt niets meer! Kerst? Daar hebben de mensen geen kaas van gegeten. Voorbij, Passé.' Zo gaan vele veranderingen Merkelbach 'vreselijk aan het hart'. Vandaar zijn verlangen om een verdwijnende wereld vast te leggen, te documenteren op klassieke, ambachtelijke wijze. 'Natuurlijk ben ik behoudend, ik heb een vak geleerd.' Voor hem geen computer en mobiele telefoon. 'Wij waren vroeger blij als we met z'n allen een wandeling naar het Mastbos maakten. Nu stapte iedereen maar in de auto, vliegt overal naartoe. De mensen willen alsmaar meer en meer, en nog zijn ze niet tevreden.'

Beelden uit de kerststal van Clemens Merkelbach

Museumwinkel nog mooier

Foto: Fred Ernst

De winkel van Museum Ons' Lieve Heer op Solder is met recht een blikvanger te noemen. De afgelopen periode is het assortiment nog verder uitgebreid met onder andere keramiek, boektitels en souvenirs. De moeite waard om eens een kijkje te nemen: de winkel is gratis toegankelijk.

Agenda

Zondag 18 juni Vriendenochtend

11.00-13.00 uur, presentatie *Voices of Tolerance*

Zondag 25 juni Lezing: Uit de beerput van Museum Ons' Lieve Heer op Solder

In Museum Ons' Lieve Heer op Solder is in de keuken een wc uit de 17e eeuw te zien. In 2013 werd, in het kader van funderingsherstel, de beerput onder dit privaat opgegraven en werden er allerlei ontdekkingen gedaan. Op zondag 25 juni geeft gemeentelijk archeoloog Ranjith Jayasena een lezing over de vondsten uit de beerput. 11.30-12.30 uur, kaarten te koop via de online ticketshop van het museum

Vondsten beerput. Foto: BMA 2013

Zondag 25 juni Familie activiteit: Archeoloog op Solder

Op zondagmiddag 25 juni kunnen kinderen aan de slag als Archeoloog op Solder. In een doosje wat je van het museum krijgt, zitten allerlei soorten scherven. Plak ze aan elkaar en noteer wat je vindt op een onderzoekskaart. 13.00 tot 16.00 uur, gratis bij een bezoek aan het museum.

Soldermissen 2017

1 oktober, 5 november, 3 december
Aanvang 11.00 uur

Museum Ons' Lieve Heer op Solder langer open

Deze zomer experimenteert het museum met een verruiming van de openingstijden. Vanaf donderdag 1 juni tot en met zaterdag 30 september gelden de volgende openingstijden:

**Maandag tot en met
zaterdag: 10-18 uur**
Zondagen: 13-18 uur

Ja, ik word vriend van Museum Ons' Lieve Heer op Solder en steun het museum voor

- € 30 per jaar
 Een hoger bedrag, namelijk € _____ per jaar

Naam _____

Adres _____

Postcode en woonplaats _____

Telefoonnummer / e-mail adres _____

Handtekening _____

Stuur deze bon op naar:

Museum Ons' Lieve Heer op Solder
Oudezijds Voorburgwal 38-40, 1012 GD Amsterdam
Vrienden van Museum Amstelkring rek.nr. NL78INGB0004980924

ACTIE Museumcafé

Gedurende de hele zomer is het museumcafé van maandag tot en met zaterdag van 11 tot 18 uur open, en op zondag van 13 tot 18 uur.

**Tegen inlevering van deze bon
ontvangt u een gratis kopje koffie
tussen 11 en 13 uur.***

* Deze actie is geldig t/m 31 juli 2017 bij aankoop van een lunchgerecht, 1 bon/consumptie per persoon.

Digitale niewsbrief

Museum Ons' Lieve Heer op Solder verstuurt vier keer per jaar een digitale nieuwsbrief. Wilt u de nieuwsbrief ontvangen? Ga dan naar www.opsolder.nl/nieuwsbrief of stuur een mail naar communicatie@opsolder.nl

PUCK & HANS couture locale

Nu te zien in het Amsterdam Museum: de tentoonstelling 'Puck & Hans - couture locale' over het iconische Nederlandse modeduo 'Puck & Hans'. Zij genoten in de jaren 70, 80 en 90 grote bekendheid door in het oog springende creaties.

Colofon

Interviews: Bert van der Kruk
Eindredactie: Ellis Buis, Birgit Büchner
Ontwerp: Studio Berry Slok
Druk: Drukkerij Tesink
Foto's: Museum Ons' Lieve Heer op Solder, tenzij anders vermeld

Overname van teksten of delen ervan is slechts toegestaan met bronvermelding en/of schriftelijke toestemming van het museum.

© Museum Ons' Lieve Heer op Solder